

Zweden: het beloofde land?

Van 1 september 1997 tot 1 september 2001 was ik promovendus bij de UvA, met als specialiteit complexe analyse. Zoals eenieder stond ik op een gegeven moment voor de keuze: het bedrijfsleven in, of bij een universiteit proberen te blijven? Ik schrijf met opzet ‘proberen’, omdat het in deze dagen niet zo eenvoudig is iets te vinden. Tijdelijke aanstellingen als postdoc zijn niet zo heel moeilijk te verkrijgen; iets permanents vinden, het liefst in Nederland, is erg lastig.

Wel, ik dacht bij mezelf: het bedrijfsleven kan ik altijd nog in. Waarom niet de wijde wereld intrekken en het proberen? Dankzij goede contacten in Zweden kon ik daar aan de slag. Later kon ik voor elf maanden in Roemenië terecht. In dit stukje zal ik enige Zweedse belevenissen met U delen.

Zweden: de eerste baan na de promotie op 26 februari. Op papier begon ik op 1 maart, in werkelijkheid kwam ik pas op maandag 4 maart aan in Sundsvall, 400 km ten noorden van Stockholm. Precies in het geografische midden van Zweden, ver verwijderd (300 km) van de volgende stad met meer dan 50.000 inwoners (Umeå). De Zweden zien dat anders; het zegt genoeg dat één Zweedse mijl tien kilometer is.

In Sundsvall is een vestiging van Mitthögskolan gevestigd, een hogeschool met vijf vestigingen. Sommigen liggen enkele honderden kilometers uit elkaar. Net zoals in Nederland is er een streven om universiteit te worden; de Engelse naam voor Mitthögskolan is dan ook Mid Sweden University. De stad Sundsvall stelt geld beschikbaar, onder andere voor postdocs, om dit streven werkelijkheid te doen worden.

Sundsvall - in sommige opzichten zo veel beter dan Amsterdam. De stad is kleiner en schoner en op de universiteit is veel geld en ruimte voor wiskundigen. Uit eigen ervaring weet ik dat dat in Amsterdam heel anders is. Daarnaast veel mensen in mijn vakgebied: zes in

getal. Om versnippering te voorkomen, is er namelijk voor gekozen enkel en alleen complexe analyse en discrete wiskunde te doen.

De onaangename verschillen springen er ook meteen uit: ik woonde in een kleine stad, ver verwijderd van de rest van de wereld. Ergens anders een colloquium bijwonen? Umeå is vier uur met de expressbus, vijf uur met de gewone bus. Een keer heb ik het retourtje gemaakt op een dag; geen pretje. De bibliotheek bestaat uit een paar schappen met boeken (van complexe analyse hebben ze heel veel), tijdschriften hebben ze eigenlijk niet. Voor een artikel dien je een verzoek in, en na een week komt het aan. Of je gebruikt je contacten met Umeå, dan komt er vaak dezelfde dag al een faxje.

Het is me in Sundsvall erg goed bevallen. Ik had het voordeel dat ik al met alles bekend was, omdat ik hier in 1999 al eens twee maanden op bezoek was geweest. Toen was het zomer/herfst, nu was het winter. Gelukkig was het er lang niet zo koud als ik gevreesd had, en de wegen waren sneeuwvrij gemaakt. Geen centje pijn dus.

Na een maand vertrok ik naar Umeå (nog eens 300 km noordelijker). Dit is wel een echte universiteitsstad; men zegt dat een kwart van de inwoners student is. Geen problemen met krimpende studentenaantallen, integendeel: een collega vertelde me, dat er in de jaren dat hij promovendus was geweest, er ieder jaar een gebouw bijgebouwd moest worden! Dat gaat zonder enige problemen, omdat het universiteitscomplex aan de rand van de stad ligt.

Toen ik de uitnodiging kreeg om hier twee maanden te komen werken, was me gevraagd of ik een cursus complexe analyse wilde geven, voor ongeveer vijftien studenten. Wie schetst mijn verbazing, toen ik bij aankomst de lijst van ingeschreven studenten overhandigd kreeg. Ruim 90 personen! Er was een kleine vergissing gemaakt: ik zou niet aan wiskundigen, maar aan technisch natuurkundigen college geven. Dat scheelde in de aantallen. Men nam voetstoots aan dat ik zo'n grote groep gewend was. Een groot verschil met Nederland is namelijk dat niet alleen de vaste staf, maar ook de promovendi en zelfs de hogerejaars college geven. Dat kan, omdat al het wiskundeonderwijs ook echt door de wiskundigen zelf gegeven wordt. Ze hadden me ook voor een groep maritiem biolo-

gen kunnen plaatsen.

Dit vele onderwijs brengt veel goeds met zich mee: ruimte (een ruime kamer voor ieder afzonderlijk, ook voor de lesgevende hogerejaars) en veel geld. Ik kan me moeilijk voorstellen dat de UvA voor twee maanden een net gepromoveerde wiskundige uit het buitenland haalt, voor wie dan ook nog eens een duur congres op IJsland betaald wordt!

Terug naar het college. Ook in Amsterdam had ik mijn kunsten mogen vertonen, maar nooit voor zo'n grote groep. Als dat maar goed ging! Mijn collegae verzekerden me dat ik me geen zorgen hoefde te maken: Zweedse studenten zijn over het algemeen heel braaf. Technisch natuurkundigen hebben bovendien ook nog verstand van wiskunde. In het kort: er waren geen problemen te verwachten.

Dat klopte natuurlijk. Het was wel even schrikken, de eerste keer in een soort van amfitheater, met bankjes die omhoog lopen. Een paar keer per week kwamen zo'n 70 studenten naar mij luisteren. Altijd was het bijzonder rustig; te rustig zelfs. Hoe ik het ook probeerde, het was vrijwel onmogelijk om enige directe interactie, tijdens het college, te krijgen. Ook dit was me van tevoren voorspeld: Zweden hebben een soort groepsgevoel. Niemand wil de beste zijn, niemand wil opvallen, niemand wil afwijken van de rest. Dus geen vragen, opmerkingen of commentaren tijdens het college ...

Maar! Zodra het pauze was, of het tweede uur was afgelopen, kwamen er altijd wel een paar mensen op mij af. Hoe dit zat, waarom dat - en de beangstigende vraag: klopt dat wel? Zoals ieder mens vergis ik me wel eens. In plaats van dat direct te kunnen herstellen, na een opmerking of een vraag, kon ik dat altijd pas later doen. Op mijn vraag, waarom er niet eerder werd ingegrepen was, heb ik nooit een duidelijk antwoord kunnen krijgen.

Keurige, vriendelijke, intelligente studenten. Ze interviewden me nog voor hun studentenblaadje ook. Al met al had ik ook in Umeå een prima tijd. Het college geven beviel goed, en het onderzoek liep hier ook een stuk beter. Een goede bibliotheek (hier wel!) en een collega met gelijke interesses waren hier debet aan. Aan een

ding heb ik echter nooit kunnen wennen: de Zweedse gewoonte om alles vroeg te doen. Kwart over acht college geven: afgrijselijk. Om half twaalf (of eerder!) lunchen: het blijft gek. Ik had hier zo mijn eigen theorie over: Zweden ligt in de verkeerde tijdzone, er moet eigenlijk een uur bij de plaatselijke tijd opgeteld worden. Uiteraard werd hier steeds smakelijk om gelachen. Toch: als je bedenkt dat Umeå erg oostelijk ligt, nog ten oosten van Boedapest ...

Dankzij de noordelijke ligging, maar 300 km ten zuiden van de poolcirkel, kon ik ook een bijzonder natuurverschijnsel meemaken: de middernachtszon. Op een gegeven moment ging de zon pas na tien onder, om binnen vijf uur weer terug te komen. In de tussentijd bleef het licht: wel wat schemerig, maar goed genoeg om zonder enige moeite een boek te kunnen lezen. Een heel vreemde gewaarwording.

De dag na het tentamen, dat erg goed gemaakt werd, ging ik terug naar Sundsvall, voor een tweede maand hier. Weer stootte ik op een van de Zweedse eigenaardigheden: na de tentamens, eind mei/begin juni, verdwijnt iedereen. Er was vrijwel geen wiskundige meer te bekennen! Dit was een onaangename verrassing. Gelukkig kon ik via de e-mail nog wat ideeën uitwisselen.

Mooi land, dat Zweden, zeker voor wiskundigen. Geld, kantoorruimte, studenten: allemaal ruimschoots aanwezig.

Oscar Lemmers
oscar.lemmers@imar.ro